

"Maga a keresés a filozófia: a filozófiához vezető út."

Losonczi Alpár válasza

L.A.: A kérdések eleve filozófiai kérdés, rejtett módon filozófiai állásfoglalást tartalmaz. Voltaképp személyes interpretációra vagytok kíváncsiak. A filozofálásban mindig van egy gyakorlati mozzanat: mindig kockára teszed az egész életmódodat. Miközben belebonyolódsz a dialógusba, belekerülsz a kérdések és válaszok sodrásába gyakorlatilag a saját életteddel kísérletezel. Azt hiszem, ez az európai filozófia egyik alapvonulata Szókratész óta.

Amikor filozofálunk, akkor ezt abban az értelemben tesszük, hogy *nem érünk el valamit*, a lényeg mindig elszökik előlünk. Az én mindig valamiféle központja a gondolkodásnak, ám természetesen ez nem jelenti azt, hogy a filozófiában nincs személytelen mozzanat. A magam számára ezt úgy fogalmazom meg, hogy a filozófia sajátosan törékeny egyensúlya a *személyes és személytelen* mozzanatoknak. Ahhoz, hogy feltegyük az egészre, az egyre, egyáltalán a legáltalánosabb fogalmakra vonatkozó kérdést, egészen biztos, hogy személytelenül kell eljárunk. De a személytelent is személyesként éljük át, egyfajta gyakorlati tudásként, amint mondtam. Az életünkkel való kísérletezést érjük tetten a dialógusban.

Számomra a filozófia több rétegből áll, s nem hiszem hogy egy koherens építmény lenne. Különböző rétegei ellentmondásba is kerülhetnek egymással. Hadd szóljak csak két vonatkozásról. A gyakorlati filozofálás azon rétegeknek az együttese, amelyeket említeni fogok. Ez természetesen egy művi felosztás lesz. A filozófia valahol ott kezdődik, ahol az ember fölismeri saját törékenységét, tökéletlenségét, hiábavalóságát. A kétezeréves specifikusan európai gondolkodás, amit filozófiának szoktunk nevezni mindig is a *hiábavalósággal való törődés* és annak belátása, hogy a filozófia semmilyen vigaszt nem nyújthat. Annak a belátása, hogy a filozófia nem léphet a vallás vagy a mítosz helyébe. Ez az első réteg: a vallások által is taglalt tapasztalatok értelmezése. A Szókratész óta 'fenyegető' mozzanat: hogy a gondolkodás csupán negatív értelemben vett tudást közvetít.

A második réteg a szaktudományokhoz és a társadalomtudományokhoz fűződő viszonya, ami számomra éppolyan fontos, mint az imént említett mozzanat. Hiszen az előbbieken rögzített tudásformával szemben a pozitív tudás lehetőségét artikuláljuk. Egy történelmi példával élve: Hegel idejében jelent meg utoljára egységként filozófia, vallás és

tudomány. A jelenkori filozófia azonban nem álmódhatja vissza azt az egységes ideált, amit még Hegel épített föl. Ez már egy fragmentális világ, ahol az értékeszmények nem hangolhatók össze, nem építhetők egybe. Kultúránk ilyen fragmentális, inkommensurábilis világokból áll, s többek között ennek a fölismerése a filozófia.

Filozófia és a tudományok között a poszthegeiliánus korszakban történt egy hasadás. Így például természetfilozófia fizika lett, a tudomány elkezdte legitimálni önmagát, a filozófia

gyre kevésbé rendelkezett azzal a joggal, hogy legitimálja a tudományt stb. Ugyanakkor én nem vagyok borúlátó, a jelenkori gondolkodásnak egyik hozadéka, hogy történt egyfajta ijraközeledés a filozófia és a tudományok közt. A társadalomtudományok is egyre inkább fölismerik a filozófiával való dialógus lehetőségét. A tudományokra vonatkozóan a filozófia egyik szerepe az, hogy lehetővé tegye közöttük a dialógust. A dialógus építésrendjének feltételeit írja körül.

KÜLÖNBESÉG: *Miként jelenik meg a filozófia az egyetemi oktatásban? Mit lehet ebből átadni?*

...A.: Egy oktató pedagógiai ethosza a személyes közvetítésben rejlik. Nem valami objektív filozófiai tudást adok át, hanem azt a személyes interpretációt, ahogyan a filozófiatörténethez nyúlok.

A filozófiatörténetre való reflektálás gyakorlati kérdés, mindig a saját életünkkel való kísérletezés másokkal együtt. A filozófia lényegében a világban való létezésünk tudata. Az egymással lét tudata is. Se a te se a mi nincs eleve adva, hanem egyfajta lehetőség. A filozófiai diskurzus annak a tere, ahol ezek létrejönnek. A filozófiát művelő személy participálódik a közösségbe. Hallgató és oktató közötti valós dialógus nélkül az oktatás pusztán mechanikus átvitelé silányul.

Ez nem veszélytelen dolog. Aki föl vállalja ezt a veszélyt, az út keresésnek ezt a veszélyét, az út elindulni. Az út, és nem a cél a fontos. Maga a keresés a filozófia. A hiábavalóság pátozsa is erről szól, hogy az út fontosabb, mint az eredmény. A filozófia a filozófiához vezető út. Mert abban a pillanatban, amikor föl ismered, hogy neked gondolkodnod kell, amikor fölmerül a szkepszis, az már filozófia. És ez az, ami engem érdekel.

"Nem tudom, mi tarthatná
életben a filozófiát"

Válaszol Csejtei Dezső

CS.D.: A kanti problémafelvetés, miszerint filozófiát nem, csak filozofálni lehet tanítani, annyiból érdekes, hogy itt valóban egy antinómikus dologról van szó. Két olyan terület összepasszításáról, amely hézagmentesen sohasem egyeztethető össze. Egyrészt a tradícióról van szó, másrészt arról, hogy a szuverén filozofálás miként kapcsolódhat e tradícióhoz.

Egyértelmű személyes véleményt azért sem tudok alkotni, mert bennem is időről időre állandóan változik ez az egész, hatásoktól függően. Ha látom, hogy a hagyománytörténet, a hagyomány, mint oktatási kérdés, kezd veszélybe kerülni, hiányosságok fedezhetők fel e téren, akkor nyilván ennek megerősítését tartom fontosnak. A másik veszéllyel szembesülve, amely egy morbus hermeneuticust, vagyis filológiai szolgádatot idézhet elő, önkéntelenül is arra hajlik az ember, hogy megőrizze az eredeti filozófiai látásmódnak egy kis mezőjét, hogy ne sorvadjon el az egész. Tehát hatásoktól is függ, hogy mikor melyikre lenne érzésem szerint nagyobb szükség. A kettő harmonikus passzítására csak a legnagyobbak képesek, Hegel vagy Heidegger, akiknél a hagyomány kreatív filozofálássá válik.

KÜLÖNBESÉG: *Ezek szerint ez egy állandó oszcillációt jelentene, miszerint egyszer az emberben föltör a saját gondolkodásra való igénye, máskor viszont igyekszik a hagyományba belesimulni?*

CS.D.: Valahogy így élem meg, de itt nem csak a személyes viszony kerül elő, hanem az is, hogy tanszékvezetőként mire kell odafigyelni. Nyilván mindkettőre.

Tanulságos volt számomra, hogy annakidején történelem szakosként bementem egy szakdolgozat témával az akkori egyetem egyik legnagyobb professzorához, Wittmann Tiborhoz. Akkoriban erősen középpontban volt a történelemfilozófia, az ázsiai termelési mód, formációelmélet, és szinte mindenkinek volt házi elmélete a világtörténelemről. Valami ilyesimből szerettem volna Wittmannnál szakdolgozatot írni. Ő meghallgatta, és azt kérdezte, hogy milyen szakos vagyok még amellet. Mondtam, hogy angol. Mire azt válaszolta, azt tudná javasolni, nézzem meg az inka birodalomnak az angol nyelvű szakirodalomban való recepcióját az 1960-as években. Nyilván rettenetesen elgondolkoztam rajta, hogyan jön ez ide? Utólag, az évek folyamán derült fény arra, hogy az öreg akkor elküldött a sor végére, ott kell kezdeni valahol a recepciótörténettel, és azután majd belenőni, beletanulni az egészbe, és majd a végén, ha marad szusz az emberben, akkor megírhatja a világtörténet filozófiáját is. A probléma csak az, hogy nagyon sokan vannak, akik elindulnak ezen az úton, és belevesznek, elvesznek valahol.

KÜLÖNBESÉG: *A filozófiában hol határozhatnánk meg ezek szerint a sor végét?*